

approbatum ab ordinario pro sepulero confraternitatis, *num. 8.*

Officium super defunctis in ecclesia, vel oratorio confraternitatis exempli fit a paroco, et non a capellano confraternitatis; ac circa parochum quoad funera adducuntur, et conciliantur quæ ad-versa videntur decreta, *num. 9 ad 15.*

Conceditur ex gratia confraternitati, ut sepelire possit in sua ecclesia omnes suos confratres, ante infirmitatem, de qua decesserunt, in ea confraternitate descriptos, de consensu hæredum et sine præjudicio emolumentorum, quæ spectarent ad capitulum, vel parochiam, *num. 14 ad 20.*

Num, quando ex statuto a sancta Sede confirmato possunt confratres sepeliri in sepultura ecclesie suæ confraternitatis, spectet ad parochum, an ad capellanum officium super cadaveribus peragere, *num. 21 ad 25.*

Alia ad rem. Vide *verb. Sepultura, a n. 11 ad 14.*

CONFRATERNITATES QUOAD VARIA ALIA IPSAS CONCERNENTIA.

Confraternitates ecclesiasticæ nequeunt alienare bona sua sine beneplacito apostolico; quod requiritur etiam in cessione bonorum confraternitatis, licet in favorem alterius ecclesie. Vide *verb. Confraternitas, art. 6, num. 1, 2 et 5.*

Confraternitates mere laicales, sicuti et collegia mere laicalia, licet ibi opera pia exercentur, et proinde dicantur loca pia, possunt alienare res suas absque solemnitatibus; secus vero, si sint auctoritate ecclesiastica erectæ, indeque corollaria dantur, *num. 4 ad 7.*

Seminaria erecta in vim concilii Tridentini sunt loca ecclesiastica, et eorum bona nequeunt alienari sine solemnitatibus, et beneplacito apostolico; secus autem de collegio puerorum et alumnorum absque ordinarii auctoritate erecto, *num. 8, 9.*

Collegia artificum, et universitates professorum, cum non sint loca ecclesiastica, non subjacent extravaganti *Ambitosæ*, at mons Misericordie civitatis Neapolis petiit beneplacitum apostolicum pro alienatione domus, *num. 10 et 11.*

Confraternitates laicorum approbate et earum capellani possunt facere solitas processiones, quando non fiunt in parochiali et in primaria ecclesia, et qualiter, *num. 12 et 15.*

In processionibus peragendis extra ambitum ecclesiarum in expositione Eucharistie, benedictione solenni super populum, aliisque similibus, quoties interveniat licentia ordinarii, parochus non potest se opponere, ne a capellani et officialibus confraternitatum fiant, *num. 14.*

Confraternitates laicorum in processionibus procedere et præcedere debent inter se juxta bullam Gregorii XIII, *incip. Expositis*; et ex ea præcedentia ordo apponitur, *num. 15 ad 19.*

Confratres ad conveniendum solitis processionibus compellere potest episcopus sub poenis ejus arbitrio imponendis, stante possessione illos vocandi per edicta, *num. 20.*

Confraternitates episcopo assentiente possunt statuta condere; at ea confirmare nemo potest invito vel inconsulto episcopo, *num. 21 et 22.*

Confraternitas legitime ut moris est, intimata et coadunata poterit determinare, et resolutionem capere, etiamsi non interveniant duæ ex tribus partibus aut major pars confratrum, *num. 23.*

Confraternitates erigere possunt, et ampliare suas ecclesias, vel oratoria sine præjudicio jurium parochialium, non tamen mutare titulum, *num. 24.*

Confraternitates possunt elemosynas quærere secundum suum institutum, sed ad funerals mortuorum accedere non possunt, nisi specialiter, et expresse vocentur; tamen de intortiliis, seu cercis

quartam parochis non debent, *num. 25, 26 et 27.*

Habitus mutatio non debet de facili confraternitatibus indulgeri; et si duæ ejusdem loci deferant eundem saccum, distingui debent addito aliquo coloris signo, *num. 28 et 29.*

Confraternitates quædam, quæ extra Urbem sunt, et dependent a capitulo sancti Joannis Laterani, vel sancti Petri, vel sancti Sebastiani, subduntur ordinariis, ac rectoribus Ecclesiarum, *num. 30.*

Statuta confraternitatum potest episcopus et ordinarius mutare, *num. 38, 39.*

An hæc ipsa facultas ordinario competat quoad statuta condita in vim contractus, *num. 40.*

Vel a sancta Sede confirmata, *num. 41.*

Vide quoad statuta confraternitatum alia, *num. 34.*

Varia adducuntur decreta confraternitates concernentia, *n. 35.*

CONFUSIO.

Confusio pro acquirendo rerum dominio quid sit et qualiter ab admistione differat, etc., vide *verb. Dominium, art. 3, num. 105 ad 110.*

CONGENER.

Congener quis sit, vide *verb. Affinitas, art. 1, sub num. 16.*

CONGREGATIONES.

CONGREGATIONES ECCLESIASTICÆ ROMANÆ (II, 1111).

Semper ab omnibus ecclesiis particularibus ad Romanum pontificem de rebus gravioribus relatum est. Vide *verb. Congregationes romanæ ecclesiasticæ, num. 1.*

Congregationum origo, præstantia, auctoritas, *num. 2 ad 4.*

Congregatio consistorialis, bulla institutionis, et ejus munera, *num. 5 ad 7.*

Congregatio inquisitionis, *num. 8.*

Congregatio Indicis librorum prohibitorum; ex quibus constat; ejus munera; bulla institutionis; exempla damnationis et index librorum prohibitorum, *num. 9 ad 16.*

Congregatio SS. Rituum; bulla institutionis; ejus divisio, *num. 17 ad 22.*

Congregatio immunitatis; ejus institutio et officia: ex quibus constat, *num. 23 ad 25.*

Congregatio Fabricæ; ejus origo, munia et privilegia, *num. 26 ad 32.*

Congregatio concilii; ejus origo, erectio et officia, *num. 33 ad 38.*

Congregatio prælatorum adjecta congregationi Concilii; bulla ejus institutionis, *num. 39 et 40.*

Congregatio episcoporum et regularium; ex quibus constat, et ejus munia, *num. 41 ad 45.*

Congregatio de Disciplina; constitutiones Innocentii XII, et Pii VI, de hac congregatione, *num. 44 ad 46.*

Congregatio propagandæ fidei; ejus collegium et munia; ex quibus componitur, *num. 47 ad 50.*

Congregatio Indulgentiarum; ejus institutio et jurisdictio, *num. 51 ad 53.*

CONGREGATIONES CLERI (II, 1175).

Istarum congregationum utilitas; decreta de ipsis in synodis lata, et variæ sacrarum congregationum resolutiones. Vide *verb. Congregationes cleri, num. 1 ad 9.*

Quæ poena constituenda in illos qui ad hos cœtus non conveniunt, et methodus in istis servanda, *num. 10 ad 15.*

Institutiones et decretum Benedicti XIV de hisce congregationibus, *num. 14 et 15.*

CONGRUA (II, 1187).

CONGRUA QUIBUS DEBETUR, ET IN PRIMIS QUOAD EA, QUÆ CONCERNUNT CONGRUAM EPISCOPORUM, EORUMQUE COADJUTORUM.

Congrua debetur omnibus ecclesiarum rectoribus curam animarum exercentibus, eorumque vicariis, et coadjutoribus. Vide *verb. Congrua, art. 1, num. 1.*

Congrua pro episcopis taxata est in scutis mille, et pro parochis in scutis centum; et quædam ad rem declarantur, vel indicantur, *num. 2 ad 9.*

Episcopo petenti sibi condecencia alimenta denegari non potest congrua, etiamsi habeat aliunde, etiamsi acceptaverit episcopatum nimis tenuem, et gravatum pensione, vel consenserit, et se ad eam obligaverit, *num. 10 ad 15.*

Et talis congrua debetur ipsi episcopo ex fructibus suæ ecclesie, et regulariter illam præstare debet, qui beneficii fructus recepit, *num. 14 ad 20.*

Episcopis gravatis pensiis assignari solent pro congrua mille ducati annui, de quibus securi jam redditu per schedulam mensariam, vel alio modo coguntur relinquere pensionariis administrationem bonorum mensæ, seu alterius beneficii, *num. 21.*

Episcopus in congrua non tenetur imputare redditus sui patrimonii, si reservationi pensionis non consensit, minusque de suo solvere se obligavit. Secus vero, si obligavit et hypothecavit sua bona patrimonialia pro pensione, *num. 22 et 23.*

Primo loco, et ante omnia alia opera episcopatus est solvenda congrua episcopo, maxime si in impositione onerum fuit addita clausula: *Demptis pro episcopo scutis mille, num. 24 ad 28.*

Episcopi loco congruæ, si indigeant, solent exigere charitativum subsidium, non sic tamen qui habent congruam pinguem, *num. 29.*

Episcopus adjutus debet præstare congruam episcopo coadjutori, seu suffraganeo, *num. 30, 31 et 32.*

Si coadjutor vel suffraganeus episcopi est pauper, non potest congruam sibi in literis apostolicis assignatam remittere, eique præterea adjutus dare debet commoditatem habitationis, et necessaria pro episcopaliibus functionibus, *num. 33 et 34.*

Utri, pensionatione, an episcopo incumbat onus probandi, quod episcopo remaneant scuta mille pro congrua, *num. 35 et seqq.*

CONGRUA QUOAD EA, QUÆ CONCERNUNT CONGRUAM PAROCHORUM, EORUMQUE VICARIORUM.

Congrua debetur parochis et curatis, et generaliter loquendo taxatur in scutis centum, ac ubi aliter non fuerit a papa expressum, intelligitur de moneta loci beneficii. Vide *verb. Congrua, art. 2, num. 1, 2 et 3.*

Congrua non debet ordinarie taxari major scutis centum, nec minor scutis quinquaginta annuis, at generaliter loquendo taxanda est congrua, quæ sit sufficiens ad commodam, et honestam sustentationem personæ, habita ratione de loco, qualitate personæ, etc., *num. 4 ad 10.*

Licet in taxatione congruæ pro parochis, seu curatis possint ab episcopo considerari et comprehendere emolumenta incerta, hoc tamen debet intelligi de incertis, quæ habent aliquam certitudinem, ut sunt decimæ frumenti, vini, olei, alique fructus, et emolumenta incerta solum ratione summe et quantitatis, *num. 11, 12 et 13.*

Congrua debetur loco alimentorum; unde repugnat ipsam congruam dependere ab incerto eventu. Nec in eam sunt imputanda, quæ debentur paroco ratione laboris et servitii. Nec quæ extra ecclesiam, vel extra curam ipsam animarum percipiuntur, neque fructus sui patrimonii, si reservationi pensionis non consensit, secus vero, si in ea sua

bona obligationi et hypothecæ supposuit, *num. 14 ad 19.*

Congrua debetur paroco sufficiens, etiamsi beneficium tenue acceptarit non sufficiens, et ab episcopo assignata præsumitur sufficiens, nisi probetur diminuta, *num. 20 ad 26.*

Unde congrua semel assignata non debet amplius assignari, vel augeri, sicut non potest amplius diminui, nisi ex causa, *num. 27 ad 31.*

Si congrua fuerit sufficiens, tempore reservationis pensionis, et quoties ex post diminuat, augenda est de fructibus ejusdem pensionis, et parochi pro consequendo congruæ credito præferendi sunt, deductis prius expensis culturæ pensionariis, *num. 32 et 33.*

Vicariis perpetuis debet assignari congrua portio de redditibus, fructibus, emolumentis et proventibus ecclesie incorporatæ monasterio, collegio, estque taxanda arbitrio episcopi, habito respectu ad qualitatem personæ, loci, etc., dummodo non sit minor quinquaginta nec major centum aureis pro quolibet anno, *num. 34 et 35.*

Pro congrua assignari possunt solum illa emolumenta incerta, quæ habent quamdam certitudinem, ut sunt decimæ vini, frumenti, etc., non autem emolumenta omnino incerta, ut jam supra, *num. 36 et 37.*

Congruam certam debet habere curatus, seu vicarius substitutus, quamvis sit amovibilis, et semel assignata, nisi superveniat notabilis mutatio, vel rationabilis causa, non est augenda, ut nec minuenda neque de consensu curati, *num. 38 ad 41.*

Congrua curato, seu vicario non taxata, vel insufficientis assignata, si petatur, debetur in quantitate, prout juris est, a die petitionis, seu motæ litis, *n. 42.*

An parochus, qui vel interitum, vel diminutionem passus est reddituum parochialium, agere vel pro congrua, vel pro ejus supplemento valeat adversus illos, qui decimas, vel alia bona parochie possident, *n. 44 et seqq.*

Adeoque utrum plures possessores decimarum, vel aliorum bonorum parochie teneantur in solidum, an singuli pro rata, *n. 46 et seqq.*

Et an in libertate eorum, qui decimas, vel bona alia parochie possident, sit ea dimittere, ut se liberent ob onere congruæ; et num id ipsum obtineat in paroco primitivo, *n. 50 et 51.*

Quoad parochiarum congruam in regno Neapolitano, *num. 52 ad 55*; ubi referuntur decretum 22 Octobris 1822; 27 Junii 1823; et alia tam generalia quam communia statuta.

Alia. Vide *verb. Vicarius parochialis, a n. 10 ad 14.*

CONJUGES, CONJUGIUM (II, 1203).

Conjuges qui dicantur, et matrimonium cur conjugium, vide *verb. Conjuges, Conjugium, num. 1 et 2.*

Post contractum, et nondum consummatum matrimonium habet uterque conjux bimestre ad deliberandum an in conjugio manere, vel ad religionem transire velit. Ac intra tale tempus licite petitur, et licite negatur conjugale debitum, *n. 3 et 4, et verb. Matrimonium, art. 5, num. 27.*

Si intra dictum bimestre vel ab uxore invita copulam vi obtineat, potest uxor adhuc ingredi religionem saltem in casu, quo ipsa viro vim inferre nitenti excipiendo manifestavit se velle ingredi religionem, aut circa hoc nondum plene deliberasse, *n. 5.*

Si ultra bimestre maneant conjuges sine consummatione matrimonii, potest uterque etiam altero invito semper religionem ingredi; etiamsi illicite sibi debitum negassent, *n. 6 et 7.*

Post dictum bimestre tenetur conjux debitum

reddere alteri, et ad id compelli potest etiam sub pena excommunicationis, si religionem non ingrediatur, quam incurret, si intra tempus sibi a iudice præfixum non pareat; valerit tamen nihilo secius etiamsi post tale tempus religionem ingrederetur, et profiteretur, ac alter liber maneret, *n. 8, 9, 10 et 11.*

A quo tempore parti volenti religionem ingredi currat bimestre, vide *verb. Matrimonium, art. 5, num. 28.*

An intra hoc bimestre a iudice præfixum teneatur ingredi volens profiteri, *num. 31 et 32.*

Consummatum autem matrimonium hac in materia habetur per conjugalem copulam subsequentem, non item per copulam antecedentem, *num. 34, 35.*

Utrum professio facta, consummato matrimonio ab uno conjugum altero invito, vel inscio sit irrita, an irritanda, *n. 36.*

Num ingressus non revocatus ab altero possit propria auctoritate egredi, et ad dimissum redire, *n. 37.*

Quid si conjux alter moriatur, an confirmetur professio, *n. 38, 39.*

Quid si uterque conjux ingrediatur sine mutuo consensu, *num. 40, 41.*

An altero conjugum ingresso sine alterius consensu possit et alter ingredi, et profiteri valide sine alterius consensu, *num. 42.*

Post consummatum autem matrimonium nullus conjux potest sine consensu alterius religionem ingredi, et professionem emittere, idque si fieret, nullum esset. Vid. *verb. Conjuges, n. 12 et 13.*

Mortuo tamen altero conjugum non potest licite propter simplex votum castitatis alium ducere, nec potest petere, licet reddere teneatur; si vero aliud matrimonium contraheret, esset validum, quamvis illicitum, *n. 44 et verb. matrimonium, art. 5, num. 44, 45.*

Potest autem unus conjux cum consensu alterius post consummatum matrimonium ad religionem transire, si requisita adimpleantur conditiones, quæ assignantur, *n. 15 ad 20.*

Professio emissa a conjugum cum consensu alterius conjugis est valida, quamvis non adhibita et observata sint tres ultimæ assignatæ conditiones, *n. 21.*

Si conjux in sæculo remanens perpetuam castitatem voverit, conjux de ejus licentia professus, nequit amplius revocari, sive conjux in sæculo remanens sit juvenis sive senex, sive de incontinentia suspectus, vel suspecta, sive non, *n. 22.*

An si unus conjugum de licentia alterius professionem in religione emittat, et alter in sæculo remanens perpetuam castitatem non voveat, professus ad uxorem iterum revocari possit, et debeat, et quid de altero in sæculo remanente, *n. 23 et 24.*

Quamvis de jure communi non requiratur licentia episcopi, ut talis ingressus, et professio fiat valide, requiritur tamen, ut fiat licite, *n. 25.*

Quando unus conjugum adulterium committit, potest, eo invito, conjux innocens religionem ingredi, etiam non expectata iudicis sententia, si fuit publicum et notorium, *n. 26, 27 et 28.*

Conjux innocens, si post alterius adulterium, voluntarie cohabitaret petendo, et reddendo debitum, non potest, eo invito, religionem ingredi, ut nec etiam, si et ipse ex post delinquat, *n. 29 et 30.*

Quando conjux innocens religionem non ingrediatur, sed in sæculo manens divortium facit a conjugum altero etiam quoad cohabitationem, non potest conjux adulter sine licentia conjugis innocentis ingredi religionem, nisi hic prius ingressus et professus esset, *n. 31 et 32.*

Quotiescunque vir ob adulterium uxoris, ea invita potest religionem ingredi, potest etiam ordines sa-

eros in sæculo quoque manens recipere, *n. 33 et 34.*

Propter adulterium spirituale potest alter conjux fidelis, etiam alio invito, religionem ingredi, vel sacros ordines suscipere, etiam postquam ad veram fidem rediit iterum conjux adulterans. Dummodo separatio ob tale adulterium spirituale, auctoritate ecclesiæ, et non propria sit facta, *n. 35.*

Imo innocens etiam propria auctoritate potest licite facere divortium quoad torum et cohabitationem, at tunc si reus hæresis se converterit tenetur iterum ad eum redire; si vero divortium fecit auctoritate Ecclesiæ, potest religionem ingredi; quod tamen si noluerit, redire compellitur, *n. 36 ad 40.*

Secundum multos matrimonia cum hæreticis nuda sunt valida, sed etiam licita in locis ubi hæretici et catholici permixti vivunt, cum quibusdam tamen conditionibus, sed ordinariè sunt illicita sub peccato mortali, nisi papa dispenset, aut rationabilibus causis excusetur, *n. 41 et 42.*

Iniquissimum est pactum illud, quod in aliquibus locis dicitur adjici matrimonio Catholici cum hæretica, nempe ut masculi educentur in fide catholica patris, et feminae in secta hæretica matris, vel contra, *n. 43 et 44.*

Si ambo conjuges infideles convertantur ad fidem catholicam, possunt, et debent in matrimonio prius contracto permanere, quamvis cum impedimento ecclesiastico contraxerint; et quid si vir infidelis conversus plures habuit uxores, vel secundum ritum suum primam legitimam repudiaverit, et cum secunda contraxerit, *n. 45 ad 49.*

Si ex duobus conjugibus infidelibus unus tantum convertatur, et alter rogatus nolit converti, nec cohabitare sine injuria Creatoris, tunc matrimonium, etiamsi fuerit consummatum, dissolvitur quoad vinculum, non tamen ipso facto, sed tunc primum quando conversus ad alias nuptias actu transierit; unde si conjux infidelis antea convertatur, huic adherere debet: uti etiam si velit cohabitare sine injuria Creatoris, *n. 50, 51 et 52.*

Si conjuges infideles habeant prolem, et unus eorum convertatur ad fidem, eidem, sive pater, sive mater sit, restitui debet tota proles doli adhuc incapax, cujus si capax, ejus libertati relinquitur, at in dubio parenti converso est restituenda, *n. 53, 54 et 55.*

Conjugatus in ecclesia Latina non potest ad sacros ordines promoveri, nisi ab uxore continentiam profitente expressam licentiam obtinuerit, licet matrimonium nondum consummatum, *n. 56 et 57.*

Potest autem conjugatus etiam post matrimonium consummatum ad sacros ordines promoveri sine licentia uxoris, etiam ipsa invita, et reclamante, si habeat legitimam divortii causam, et quid extra talem casum, ut ad ordines conjugatus promoveatur, *n. 58, 59 et 60.*

Modificatur sententia, *n. 58, ab auctore proposita, in nota.*

Conjugatus non potest ordinari episcopus nisi de expressa licentia uxoris, et nisi ipsa uxor prius religionem profiteatur, et idem, ut promoveri possit ad papatum, aut ad cardinalatum, requiritur ingressus uxoris in religionem solum in illo casu, in quo requiritur pro uxore conjugati promovendi ad ordines, *num. 61, 62 et 63.*

Conjugatus absque licentia uxoris ad presbyteratum, episcopatum, cardinalatum, et papatum promotus potest ab ipsa ad consortium conjugale revocari, et tunc teneretur ei debitum reddere, non tamen posset petere, nec ea mortua ad alias nuptias transire, *num. 64 ad 67.*

An, si conjugatus cum uxoris spontanea licentia ad ordines sacros sit promotus, et ipsa uxor in sæculo manens perpetuam castitatem non voveat, pos-

sit ab ipsa revocari ad consortium conjugale, *num. 68.*

Si conjugatus cum licentia spontanea uxoris sacros ordines suscepit, tunc uxor non potest, eo mortuo, valide aliud matrimonium inire, secus autem, si ea contradicente vel ignorante, *num. 69 et 70.*

Conjugatus sine spontanea uxoris licentia ad ordinem sacrum transiens, sit irregularis, et nequit in suscepto ordine ministrare, nec ad superiores ordines provehi, nec ad aliquod beneficium, aut officium ecclesiasticum promoveri, nisi religionem canonicè fuerit ingressus, *num. 71.*

Et si matrimonium nondum fuerit consummatum, talis conjugatus est instanter monendus ad religionem ingrediendam; quod si noluerit, si sponsa ejus institerit, est per ecclesiasticam censuram ad consummandum matrimonium compellendus, *num. 72.*

De casibus, quibus post matrimonium consummatum liceat ingredi religionem, vid. *verb. Matrimonium, art. 5, n. 46.*

Si unus conjux pro certo cognoscat invaliditatem matrimonii, quamvis in facie Ecclesiæ id probare nequeat, nec petere, nec reddere potest debitum, non obstante quod per sententiam, aut per excommunicationem ad id compellatur, etc., *n. 73.*

Quando conjuges debitum conjugale possint et debeant reddere, vel non, *num. 74.*

Quoad ea quæ concernunt debitum conjugale super impedimento petendi debitum, vide *verb. Debitum Conjugale, art. 2 per tot.*

Quando, et quomodo possint, vel non, conjuges facere divortium, *num. 76.*

Conjuges opus conjugale exercentes ob solam voluptatem non vacant culpa veniali, at si in alia persona velut præsentem quis se morose delectet, peccat mortaliter, et addit novam speciem adulterii in confessione explicandam, *num. 77 et 78.*

Delectatio morosa de conjugio inter conjuges præsentem, dummodo absit periculum pollutionis, non est peccatum mortale, neque si de materiali copula altero conjugum absente cogitans, in re cogitata morose quis delectetur, *num. 79 et 80.*

Omnes tactus, oscula, amplexus, turpiloquia, aspectus lascivi, et hujusmodi, quæ fiunt inter conjuges sine ordine ad copulam, si fiant cum periculo pollutionis in uno, vel altero, vel pertineant ad sodomiam quamdam inchoatam, sunt peccata mortalia, alias non sunt nisi venialia, *num. 81.*

Conjuges, an, et quas donationes possint sibi invicem facere, vide *verb. Donatio, art. 2, a num. 15 ad 29.*

Quoad ea quæ concernunt bona conjugum, vide *verb. Bona, art. 4, num. 1 ad 37.*

Quibus prius subvenire debeant conjuges in extrema, gravi, et communi necessitate, vide *verb. Necessitas, a num. 25 ad 37.*

Ad quem conjugum spectet proprietas, et dominium dotis, et quid de ipsa in variis casibus, vide *verb. Dos, art. 1 et art. 3 per tot.*

Alia ad rem, *verb. Adulterium, verb. Bona, art. 4, verb. Debitum conjugale, verb. Delectatio morosa, verb. Divortium, verb. Donatio, verb. Luxuria, verb. Maritus, verb. Impedimentum matrimonii, verb. Matrimonium, verb. Necessitas, verb. Sepultura, verb. Tactus, verb. Uxor.*

CONNURUS.

Connurus quæ sit, vide *verb. Affinitas, art. 1, sub num. 16.*

CONSANGUINITAS.

Vide *verb. Impedimenta dirimentia Matrimonium, et verb. Cognatio.*

CONSCIENTIA (II, 1221).

Ad articulum conscientia adduntur ea, quæ probabilissimum apprimè confutant et prosternunt ad ea convellenda, quæ auctor spargit in sequentibus de conscientia sententiis. Vide additiones theologi Romani, ad *verb. Conscientia per tot.*

Conscientia quid sit, et quæ differentia inter eam et synderesim, necnon quoad esse nominis elucidatur, *verb. Conscientia, num. 1 ad 6.*

Conscientia melius definitur, atque dividitur, in *num. 127 et seqq.*

Conscientia partim respicit opera nostra præterita, partim instantia, seu futura, et qualiter, *num. 7 et 8.*

Conscientia est intrinseca, et proxima regula, juxta quam homo tenetur dirigere suas actiones, ut lex est extrinseca, et radix unde oritur bonitas vel malitia objecti, *num. 9 et 10.*

Regulæ proponuntur, quibus unusquisque potest bene suam formare conscientiam, in additionibus ad *verb. Conscientia, num. 166.*

Potest contingere ut actus sit bonus, et objectum in se malum, et e contra; sed actus intellectus practici, quo judicat aliquid esse bonum, vel malum, aut indifferens in genere moris, et ut tale illud proponit voluntati, vocatur *Conscientia, num. 11 et 12.*

Conscientia dividitur in rectam, erroneam, dubiam, probabilem et scrupulosam; ac primo quid sit recta, quid erronea, cum hujus subdivisione in vincibilem et invincibilem, *num. 13 ad 17.*

Conscientia erronea, sive sit vincibilis, sive invincibilis, obligat negative ad actum dictatum, et invincibilis ad eum obligat etiam positive, *num. 18 et 19.*

Conscientia erronea vincibilis, non solum non obligat positive, ut eam sequamur, sed neque licite ipsam sequi possumus, obligat tamen, ut eam deponamus, ita ut sive juxta eam, sive contra eam agamus, semper peccemus, *num. 20.*

Qui peccat ex conscientia erronea, peccat peccato ejusdem speciei, et qualitatis, quam intellectus judicat, *num. 21.*

Conscientia erronea censuræ inducit quidem gravius peccatum, non autem censuram. Vide *verb. Excommunicatio, art. 11 sub num. 1.*

Conscientia dubia quæ sit, et quæ differentia inter eam et probabilem, cum divisionibus dubii, ac declarationibus variam ejus divisionem indicantibus, *n. 22 ad 30.*

Qui operatur cum conscientia speculative dubia juris, vel facti, non peccat, si practica judicet opus illud esse hic et nunc sibi licitum, at cum practice dubia, peccat pro qualitate dubii, et in ea specie peccati, de qua dubitat, *num. 31, 32 et 33.*

Confutatur auctor *num. 32, in addit. ad verb. Conscientia, num. 163.*

Practice dubius debet suam actionem suspendere, donec re mature, sed humano more examinata, dubium prudenter deponat, formando judicium determinatum de honestate actionis hic et nunc exercendæ, *num. 34.*

Si re mature examinata adhuc maneat dubius pro utraque parte, et reperiat in talibus circumstantiis, ut debeat necessario operari, tunc si nequeat dubium deponere, debet eligere id, in quo non est periculum peccandi, aut id, quod est minus malum, *num. 35.*

Si autem utrumque malum appareat ipsi æquale, et reperit in necessitate operandi nequeat discernere, quodnam de duobus malis sit majus, vel minus malum, tunc potest eligere quod vult, *num. 36 et 37.*

Pro regulis generalibus ad rationabiliter deponendum dubium, quando propria materia motiva non suppetunt, exponuntur duo usualiora axiomata ex jure communi deprompta, scilicet: *In dubiis*

tutior pars est eligenda: In dubiis melior est conditio possidentis, et inde corollaria præstantur, ac plura fuse pro praxi referuntur, num. 58 ad 67.

Conscientia probabilis quæ sit, et quotuplex, ac qualiter differat a recta, et dubia, *num. 68 ad 72.*

Resolvitur primo, quod potest homo in rebus moralibus, et actionibus humanis licite sese conformare conscientia, seu opinioni vere probabili, *num. 73 et 74.* Auctoris assertio refellitur in nota ad *num. 73 et 74.*

Unus auctor potest facere opinionem vere probabilem, si plures classicos doctores pro ea fideliter eitet; imo potest dari casus, ut opinio unius doctoris sit vere probabilis, etiamsi quam plures doctores contrarium sentiant, si auctor ille ita solidas afferat rationes, quæ faciliter aliorum rationes infringant, *num. 75.*

Unus tamen auctor, qui non habeat, nec afferat rationes intrinsecas ita firmas, ut aliorum rationes ab ipsis infringantur, non potest facere opinionem vere probabilem, *num. 76 et 77.*

Resolvitur secundo, quod potest homo licite sequi opinionem vere quidem, sed minus probabilem, minusque tutam, relicta probabiliori et tutiori, quando tamen agitur de sola honestate actionis, an licita sit, vel non, *num. 78 ad 82.*

Resolvitur tertio, quod non potest homo licite sequi opinionem minus probabilem et minus tutam, relicta probabiliori et tutiori, quando agitur de materia facti, et exinde sequitur certum periculum inferendi damnum proximo, *num. 83.*

Unde sacerdos in administratione sacramentorum adhibens materiam, vel formam dubiam, minusque probabilem et minus tutam, cum possit adhibere certam aut tutiorem, graviter peccat, ut et iudex sententias ad favorem partis minus probabile jus habentis, *num. 84, 85 et 86.*

Quando litigantes habent pro se opiniones æque probabiles, non potest iudex adjudicare causam, cui maluerit, sed debet vel compositionem inter partes suadere, vel rem controversam inter litigantes ex æquo dividere in re, vel in pretio, exceptis tamen quibusdam casibus, qui signantur, *num. 87 ad 91.*

Similiter medici et chirurgi, nedum tenentur sub mortali sequi sententias certas et securas, relictis incertis et dubiis, sed etiam certa curatione infirmorum non occurrente, tenentur sequi opiniones probabiliores, relictis minus probabilibus, *num. 92.*

Per accidens tamen poterunt prædicti adhibere remedia minus tuta, si infirmi, vel læsi non possint, aut nolint solvere pretiosa remedia, vel verosimilium sit infirmum esse moriturum, nisi aliquo remedio juvetur, et nihil aliud occurrat, non licet autem experiri in desperatis, an medicamenta sint utilia, vel noxia, *num. 93, 94 et 95.*

Sic etiam consiliiarii in dandis consiliis, ubi adest periculum, ne proximo fiat damnum, aut injuria, tenentur sequi sententias certas, vel probabiliores, et in aliis casibus possunt sequi sententias minus probabiles, dummodo vere probabiles, *num. 96, 97 et 98.*

Confutatur *num. 98* auctor, in *addit. ad verb. Conscientia, num. 164.*

Sic itidem advocati possunt suscipere defendendam causam minus probabilem, sed vere probabilem, licet causa adversaria iudicetur ab ipsis probabilior, *num. 99.*

Resolvitur quarto licitum esse sequi opinionem alienam vere probabilem et vere tutam, etiam contra propriam opinionem probabiliorum et tutiorem visam. Imo etiam quandoque eam sequi debere, *num. 100 ad 114.*

Conscientia scrupulosa quæ sit, qui scrupulosi, et quæ conscientia scrupulosa signa, cause, remedia, ac privilegia, *num. 115 ad 125.*

Confutantur ea quæ auctor *num. 111 et seq.* habet, in *addit. ad verb. Conscientia num. 165.*

Licitum est operari contra conscientiam scrupulosam manente scrupulo, dummodo iudicetur esse scrupulum, et ut talis contemnatur; at qui operatur adhuc perseverante conscientia scrupulosa, si non iudicet, et teneat esse scrupulum, peccat sive contra, sive juxta eam operetur, et si qui sit ita scrupulis implicatus, et nullo suffragante remedio, vel consilio adhuc fluctuet anceps, discurrendum est ut de conscientia dubia, *num. 124, 125 et 126.*

Alia ad conscientiam pertinentia, *num. 127 et seq.*

CONSECRARE, CONSECRATIO (II, 1259).

Quando et a quo consecrari debet episcopus, *vid. verb. Consecrare, num. 1 ad 4.* De Ecclesiæ consecratione plura vide, *num. 5 ad num. 11.* *Vide verb. Altare, verb. Ecclesia, verb. Episcopus, verb. Eucharistia.*

CONSERVATORES (II, 1261).

CONSERVATORES, QUOAD EA QUÆ CONCERNUNT EORUM QUALITATEM, ELECTIONEM, ET DURATIONEM.

Conservatores qui sint, et qui eos sibi eligere queant, et qualiter sint eligendi, *vide verb. Conservatores, art. 1, num. 1 ad 5.*

Eligendi in conservatores debent esse in dignitate ecclesiastica constituti, ac inde qui possint esse conservatores, vel non, enumerantur, *num. 6 ad 13.*

Quomodo intelligendus sit auctor *num. 7*, ubi dixit posse in conservatores eligi episcopos, etc. *num. 52 et seqq.*

Conservatores debent esse iudices synodales, dato autem quod non adsint iudices synodales, possunt a regularibus eligi non iudices, donec sit celebrata synodus, et in ea iudices sint designati, *n. 14, 15 et 16.*

Conservatores debent eligi a regularibus in unaquaque diœcesi, in qua monasteria, conventus, seu domus regulares habent, et quid si qui eos eligere non curaverint intra tempus a Gregor. XV præfixo in cit. constitutione, *num. 17, 18 et 19.*

Electionis conservatoris documentum est relinquendum penes acta curiæ episcopalis, alias regulares sunt conveniendi coram ordinario loci, ac conservatores eligendi sunt ad præscriptum dictæ constitutionis Gregorii XV, non obstantibus quibusvis privilegiis, et assignatur sub quibus penis, *num. 20, 21 et 22.*

Conservatores regularium possunt eligi, vel a superioribus generalibus, vel provincialibus, vel localibus juxta religionum consuetudinem; at si ex ea, vel ex privilegio ad superiores locales spectet electio, debet intervenire etiam consensus capituli, *n. 23 et 24.*

In ordine Minorum de Observantia facultas eligendi conservatores videtur restricta ad provinciales privative quoad guardianos, seu superiores locales, et ubi adest similis constitutio, et probata consuetudo, valida est electio etiam sine consensu capituli, *num. 25 et 26.*

Conservatores regularium semel legitime electi ac deputati, nisi ex legitima causa ex supra assignatis a sede apostolica, aut locorum ordinariis, prout eisdem regularibus, et aliis prædictis liberit approbata, durante quinquennio a die deputacionis amoveri, aut mutari nullatenus possunt, *n. 27 et 28.*

Regulares, quinquennio elapso, possunt alium conservatorem libere eligere, et si ad aliam electionem procedere minime curent, aut nolint, electus etiam elapso quinquennio adhuc in officio perseverat, usquequo alius eligatur, nec est necesse ipsum confirmare, vel reeligere, *num. 29.*

Conservatoris rite electi officium, et jurisdictio non exspirat, ex eo quod postea desinat esse iudex synodalis, *num. 30.*

Ad rem adducitur novissima constitutio Clementis XIII, *num. 31.*

Conservator datur a solo Papa, etiam contra laicos, personis miserabilibus; sed non potest dari a cœtu cardinalium, nec a legato a latere, *num. 35 ad 37.*

Principes sæculares possunt etiam dare conservatores ecclesiis contra laicos, sed non contra clericos, *num. 58.*

Regulares in una diœcesi non possunt eligere in conservatorem alterius diœcesis episcopum, *num. 59.*

CONSERVATORES, QUOAD EORUM OFFICIUM ET JURISDICTIONEM.

Conservatorum officium est defendere eos, quibus sunt concessi, a manifestis injuriis, molestiis, et violentiis, et in propriarum rerum et jurium possessione conservare. *Vide verb. Conservatores, art. 2, num. 1 et 2.*

Conservatores regularium non nisi de manifestis injuriis atque violentiis cognoscere possunt, et enucleantur termini, *num. 3 ad 6.*

Conservatores regularium non possunt cognoscere de iis quæ judiciale requirunt indaginem, et indagatio judicialis exponitur, *num. 7 et 8.*

Quid si de aliis quam de manifestis injuriis et violentiis cognoscere præsumperint, seu ad alia quæ judiciale indaginem exigunt, se extenderint, *num. 9.*

Possunt tamen regularium conservatores in cognitione violentiarum et injuriarum manifestarum adhibere indaginem illam judiciale, quæ in notoriis adhiberi solet, *num. 10.*

Quando reus fatetur injuriam, seu violentiam, et qualitatem ipsius fuisse notoriam, tunc conservator potest statim procedere absque ulla examinatione de notorietate, *num. 11.*

Conservatores possunt regulares suæ curæ commissos defendere, nedum ab injuriis et violentiis illatis, sed etiam a probabiliter inferendis, etiam proferendo generalem excommunicationis sententiam in eos qui illas fecerint, vel commiserint, *n. 12, 13 et 14.*

Conservatores regularium possunt per censuras ecclesiasticas, aliaque juris remedia, procedere contra episcopos, aliosque iudices ipsorum officium impediens, summa tamen prudentia, modestia, et reverentia, *num. 15, 16 et 17.*

In dubiis de jurisdictione inter episcopos et conservatores suspendendus est processus, et non potest ultra procedi in causa, sed eligendi sunt arbitri, qui controversiam decidant, et stante controversia super competentia jurisdictionis, non potest conservator procedere contra episcopum per censuras, *num. 18 et 19.*

In necessitate quando partes non conveniunt in arbitrorum electione, vel alias nequit per arbitros concorditer controversia terminari, eligendus est tertius arbiter, et si conservator regularium recusetur ut suspectus, tunc ipse poterit partes compellere ad eligendos arbitros, *num. 20, 21.*

Conservatores regularium non tenentur uti notario curiæ episcopalis, sed possunt assumere quemcumque sibi benevisum, *num. 22.*

Conservatores regularium possunt vices suas aliis committere, et in totum alium subdelegare, et substituere, qualitatibus tamen instructum ad conservatores requisitis, *num. 23, 24 et 25.*

Conservatores, qui aliis vices suas subdelegarunt, possunt ab ipsis subdelegatis causam ad se avocare; dummodo tamen jurisdictio revocetur, antequam jurisdictione eadem uti cœperint, *num. 26.*

Officium subdelegati, seu subconservatoris exspirat per mortem naturalem vel civilem conservatoris, *num. 27 et 28.*

Per excommunicationem autem, vel suspensionem conservatoris, vel etiam ipsius delegati, vel subconservatoris non exspirat in subdelegato jurisdictione, sed solum suspenditur, donec conservator, vel ipse subconservator absolvatur, *num. 29.*

Notorius debitor regularium coram eorundem conservatore conveniri potest: et debitum notorium exponitur, *num. 30, 31 et 32.*

Quando regulares sunt debitores laicis, vel clericis sæcularibus, non possunt conveniri coram ordinario, sed conveniendi sunt coram suo superiore, vel conservatore, *num. 33, 34 et 35.*

Conservatores regularium cognoscere possunt de injuriis factis servis, familiaribus, syndicis et procuratoribus ipsorum in quantum talibus reduplicative, *num. 36 et 37.*

Regulares quicumque in casu, quo episcopus præcipiat decreta aliqua concilii Tridentini ab ipsis observari, non possunt eligere conservatores sub prætextu, quod hujusmodi præcepta infringant sua privilegia, *num. 38.*

Nec regulares possunt conservatores iudices assignare, quando ordinarius procedit juris ordine servato adversus ipsos regulares in casibus, in quibus per concilium, vel constitutiones apostolicas ipsi subjiuntur, *num. 39.*

Conservatores, quando sunt presbyteri sæculares, tam in civilibus quam in criminalibus, seu mistis subjiuntur loci ordinario, *num. 40.*

Pater Petrus Maria Forti, qui tractatum edidit an. 1743, de Conservatoribus, non probatur Benedict. XIV, *num. 41.* *Vide novissimam Constitutionem a Clemente XIII hoc anno 1762, editam.*

CONSOBRINI ET CONSOBRINÆ.

Consobrini et Consobrinx qui et quæ sint, *vide verb. Affinitas, art. 1, sub num. 15.*

CONSOCER ET CONSOCRUS.

Consocer et consocrus quis et quæ sit, *vide verb. Affinitas, art. 1, sub num. 16.*

CONSORTIUM.

Consortii suspecti poena in clericis, quæ sit, *vide verb. Poena, art. 2, a num. 86 ad 88.*

CONSPIRANTES.

Conspirantium poena quæ sit, *vide verb. Poena a n. 89 ad 92.*

CONSTITUTIO UNIGENITUS (II, 1287).

Constitutio Unigenitus tantum sibi vindicat obsequium, ut eidem publice refragantibus denegandum sit viaticum. *Vide verb. Constitutio Unigenitus, num. 1.*

Quinam sint publice refractarii, *num. 2.*

In re dubia, quam regulam sequi debent sacramentorum ministri, *num. 3 et 4.*

Quibus causis edita fuerit hæc constitutio, et quanta maturitate, *num. 5.*

Calumnia qua plurimi eam prosecuti sunt, *num. 6.*

Decretum Concilii Romani de illius observantia, *num. 7.*

Præcipuæ Constitutiones occasione illius Constitutionis editæ, *num. 8.*

CONSUETUDO (II, 1295).

Consuetudo dicitur a verbo *consuesco*, sive *consuefacio*; estque una facti, altera juris, et explicatur. *Vide verb. Consuetudo, num. 1 ad 4.*

Consuetudo generatim capta dividitur in consuetudinem præter legem, secundum legem, et contra legem: ac in primis agitur de prima, quæ sit; et innuitur, ad hoc ut obliget, requiri quod sit introducta a toto populo, aut majori et saniori ejus parte, cum animo saltem interpretativo se obligandi, et quod sit ad decennium præscripta, *num. 5 ad 9.*